

VIKTOR DYK

DEVÁTÁ VLNA¹

OBSAH

I.

Soumrak u moře

I.

II.

III.

Prolog

Píseň červencového dne

Sestřička starost

Bez názvu

Dluh chce se platit

Elegie

Potmě

Neobratné ruce

To není náhlá katastrofa

Rožďalovice

Píseň beze slov

Svět příliš malý je

24. XII.

Střevíčky

Odras západu

Ticho

3. VI. 1928

Poslední

Na horském hřbitůvku

Poslední kapitola

Západ v lese

Ticho na horách

Před soumrakem

¹ Převzato z: DYK, Viktor, *Lyrické zrání: devátá vlna*, Praha 1947 (redakčně upraveno).

Poslání

Rozcestí

A nikdo v krajině němé

Světlá listopadová noc

Listopadovým krajem

II.

Epigram

Píseň poutníka

K 70. narozeninám Aloise Jiráska

Památce Boženy Němcové

V ten smutný zimní den...

Při zprávě o smrti básníkově

Kraj básníkův

Kámen zapomenutí

Noc Alfreda de Musset

Krátké dni

Bílé requiem

Výměna stráží

Vln rytmus...

III.

Večer vyhnancův

List z kroniky

I.

II.

Vojáku prozřetelnosti

Neznámí hrdinové

Vzkříšení

I.

II.

III.

Modlitba

V zápalu boje

Dítě

Píseň 28. října

Neřekla ještě, co chtěla říci

Kapitán mluví

Soumrak u moře

I.

Nalevo širé zřím moře,

napravo táhne se dýna.

Příboj, jenž tříští se o břeh,

mi cosi připomíná.

Po písku omytém vlnou

reptaje nejdu a klna.

Zamyšlen tiše si šeptám.

Říkám si: devátá vlna!

II.

Vln osm potopí pouze,

vln osm přeskočí.

Vln osm vesele bije

do prsou, do očí.

Vln osm nemá zlé moci,

vln osm láskuje jen.

Vln osm nemůže zmoci,

devátá vezme tě v plen!

Devátá vlna smete,
s čím osm hrálo si,
devátá vlna nese,
však živé nenosí,

devátá vlna zavře
mdlá ústa na věky.
A upíráš své oči
na moře bezděky.

III.

Vlna se vzdouvá a týčí
prvá a druhá a třetí,
vlna se tříští a láme,
letí a nedoletí.

Tmí se a odkudsi z hlubin
nějaký osud tě volá.
Rozběh' se dobrodružně
do moře úzký hrot mola.

Tmí se a písčitou dýnou

vede tě ještě tvá cesta.

A maně počítáš vlny:

čtvrtá a pátá a šestá.

Ale jdeš odvahy plný

vstříc kterýmukoli losům.

A maně počítáš vlny,

počítáš: sedm. A osm...

Prolog

Syn generace byl jsem zachmuřený,

jež se sebou i světem boj svůj svádí.

Vše veršík jeden žalně připomene:

Jen jedenkrát jsem šťasten byl v svém mládí!

A trpěl jsem a týral pro tu chmuru.

Po letech pláč se přeslechnutý slyší.

Než když jsme kolem hleděli a vzhůru,

zem byla větší, nebe bylo vyšší!

A v život nikdo více nepřivleče,

co propaseno a co pokoseno.

– Ta s kosou travu rodných luk když seče,
ať aspoň voní na okamžik seno! –

Píseň červencového dne

A jasmín ještě
svou prudkou vůní opájí.
Mladistvě třeště
sen probudit chce o máji.

Mdlo chvíle této
umlčí ptáky, vládne vším.
To je to léto,
jež nutí myslet na podzim.

Děšť květů zbělí
cestu, již kráčíš v mrtvo, hluš.
Usměj se, lze-li.
Nebude pokdy zítra už!

Sestřička starost

Sestřička Starost s námi chodí.

Neujdeš jí vlakem, neunikneš jí lodí;

a jsme tak na sestřičku zvyklí,

že bychom ani jí neunikli.

Víme to, doznáme to plaše,

že patří k nám a že je naše.

Osudem tak už je určeno,

že milujem i své břemeno.

Jen touha školácká občas nás jímá

odskočit chvilinku, když Starost dřímá,

stavit se v sousedově sadu,

tropit něco bez ladu a skladu,

jít bez cíle a vesele,

květů se navonět jetele,

naslouchat, kterak hučí splav,

zavolat horám na pozdrav,

říc': Svět je krásný, dobří jsou lidé.

A vždy je chvíle, která omámí!

Sestřička Starost za námi přijde,

šátečkem mává už za námi!

Bez názvu

Někdy tak zvláště, měkce je ti.

Dost není dálka vzdálená,

bys touže jejím po objetí

svá nerozevřel ramena.

Je k všemu otevřena brána.

Je hračkou pravdě potřít lež.

Nejnebezpečnější je rána,

když vůbec sebe nekryješ.

Dluh chce se platit

Co máme, máme; kdož to jasně cítí,

že přijde den, kdy nebudem to mítí?

Tak mnoho cest je, tolik volá hlasů.

Pro matku dítě nemá dosti času.

Co činí matka, je tak samozřejmé.

Povinnost k díku s nás tak ráda sejme.

Vždy říkáme si: Vzpomeneme jednou.

A potom v chvíli mrazivou a bědnou

zavrou se oči matky, tolik bdělé.

Dluh chce se platit. Není věřitele.

Elegie

Po dnech dešťů, po dnech černých mračen
přišel slunce jas.

Větrík vane, dobrý tak a vlídný
jako matčin vzkaz.

Matčin vzkaz z jiného příšlý světa,
z dálky příšlý sem.

V umírání nahradí se věta
stiskem, pohledem.

Obraz čistý, modrá obloha je,
krásou půjdeme.

Ale něco nedoplakaného
drtí srdce mé!

Potmě

Tenkrátě vkročil jsem do jejího pokojíku.

U kamen potmě seděla s rukama zkříženýma.

»Proč rozsvěcuješ?« usmála se jemně.

»Když světlo zhasnu, mrtví chodí ke mně.«

Zhasl jsem světlo, zatajil dech.

Kroků jsem přece nezaslechl.

Snad chodí matka krokem nejtišším?

A snad já dosud neslyším?

Neobratné ruce

„Přemýšlejte o tom, jak udělat co nejmenší bolest!“

To byla slova matčina na smrtelném loži.

Usmívala se při nich. Sama přemýšlela

o neobratnosti těžkopádných lidských rukou,

jež chtějí pomoci a při tom ublíží.

Přemýšlím o tom. Avšak ruce

jsou, jako byly, neobratné.

Slovo je neobratné jako pohled.

Bolest není menší, kde bych chtěl.

Pomoci chtěl bych, nepomohu.

Přemýšlím tiše v marné muce

o neobratné lidské ruce.

To není náhlá katastrofa

To není náhlá katastrofa,

to není víchř, jenž se zdvih',

to není orel, který klopá

do útrob Prometheových...

To věci marné jsou a plané

a vůbec prosté tragiky.

A srdce hyne, ubodané

ne mečem, ale špendlíky.

Rožd'alovice

Při pohřbu babiččině návštěva jen krátká.

Prošel jsem síněmi, v nichž hrávala si matka,

prošli jsme městečkem, stanuli u kostela.

Se slabým úsměvem se matka zahleděla,

v své žijíc vzpomínce, a ukázala: »Lesy – —!«

Tehdy jsem říkal si, jak často říkáme si,

že v kraj ten přijdu sem a po matčině boku

hledati v lesích těch dozněvších stopy kroků.

To často řeknem si, však pokdy nikdy není.

Je denní starost vždy, je vždycky úkol denní.

Kraj, jímž jsem projít chtěl, dnes vidím pouze z vlaku.

Propadlo srdce podivnému tlaku.

Přešla zas léta, matka mrtva zatím,

chtěl bych se vrátit, ale nenavrátím.

Jediné slovo svírá mne a děsí,

tam před kostelem vyslovené: »Lesy – — !«

Píseň beze slov

Dneska večer

po dne hluku unaven jsem uleh‘.

Spánek nepřišel však sklížit oči.

Pod nánosem čtyřiceti roků

dávno zapadlý se kmitl obraz,

dávno dozněvší se zachvěl rytmus.

Mladá matka má se dívá do zrcadla,

v šatech plesových, s úsměvem v očích,

s úsměvem na rtech, které písňě bzučí beze slov.

Nerozuměl

hoch, jenž píseň slyšel. Nepochopil.

Nejblíž jsme-li, ztratíme se nejsnáz.

Zapad‘ obraz, píseň dobzučela,

v zrcadle se úsměv nezrcadlil,

po plesových šatech přišly barvy smutku

bez písňě i beze slov.

Dlouhá noc je. Den zda přijde znova?

Na loži se převaluji marně.

Dneska večer chápu, vím,

dneska večer rozumím.

K písni beze slov v tmách nočních hledám slova.

Svět příliš malý je

Svět příliš malý je od hranic k hranicím.

Sotva že postačí rozsahem žijícím.

Svět příliš malý je; toť hlavní z obtíží.

Vzpomínka na mrtvé těm živým ublíží.

I bdící přejdou se, tím spíš se ztratí spáči.

Tak příliš malý svět, že živí se v něm tlačí.

Zapomeň, zapomeň, kdo jsi a chceš být živý.

Než čím to je, můj Bože spravedlivý,

že upoutají oči šlépěje

těch, kdož šli dál, než konec Thule je,

že v hluku ulic, štvaných pudy všemi,

těch slova slyším, kdož už dávno němi?

24. XII.

V prosinci denní svit až příliš brzo šedne.

A Štědrým večerem už bylo odpoledne.

A otec nedočkav byl jak my, ne-li více,

zřít oči zářící a rozpálené líce,

stát, svědek radosti, u vánočního stromku:

»Ted' jde už Ježíšek, ted' asi došel k Chlomu.

Jen jestli dojde sem, nepadne do závějí.«

Jsou, kdož spíš dávati než bráti sobě přejí.

Vzpomínám tiše si na smích, jenž zníval kdys.

Denně se propadá nějaká Atlantis,

nad zemí někdejší se brázdí vlny moře,

jež smetou úsměvy, jež smetou jas i hoře.

Denně se propadá svět nějaký a vzniká.

Kde jinde žili by mrtví než u básníka?

Střevíčky

Střevíčky červené, titěrné.

Nic na nich nebylo příšerné,

neměly parfum hřbitovní,

neuchozené, zánovní.

Vykramařil jsem je a přines' matce.

Pohlédla na ně od své práce

a řekla tichými, měkkými slovy:

»Jsou po tvém bratříčkovi.«

Nějaký ostych ústa zavázal,
nic nemluvil jsem, nic se netázal.
Moc pocítil jsem Neznámé.
Zklame-li vše, ta nezkłame!

Co bylo záhadné, známé je.
Z dálky Smrt na nás se usměje,
má půvab věcí vzdálených,
má svod, jak nepoznaný hřích.

Pak krok za krokem jde však blíž,
podstatu její uvidíš.

Stojí tu ztrnulá, nepohnutá,
stojí tu jasná, nutná, krutá.
Netřeba, aby krásu tobě lhala.
Smrt se zkonkretisovala.

Odráz západu

Ty, jež už nikdy nepotkáme,
přec jako bychom potkali.

Důvěrné gesto, gesto známé
nám jejich jsoucnost odhalí.
A když jsme obklopeni tmami,
svým tichým krokem chodí s námi
ti, jež už nikdy nepotkáme.

Důvěrné gesto, gesto známé
nám jejich jsoucnost odhalí.
My víme, že je nepotkáme,
a přece jsme je potkali.
Až také mrtvi budem jednou
v čas, červánky kdy tiše šednou,
nás mrtvé živí také shlédnou,

důvěrné gesto, gesto známé?

Ticho

Ani stéblo nepohne se,
velké ticho nad vodami.
Ticho nade stromy v lese.
Byli s námi, a jsme sami.

Nezavolá, nezaprosí
nikdo slovy horoucími.
Vyschla krůpěj ranní rosy.
Nejsme s nimi; budem s nimi!

3. VI. 1928

Má moře v dáli temný lem
nezměrných, strmých výšek.
A jeho vlna stříká sem na tamaryšek.

Je po poledni; ticho, mdlo,
a mdlo to klíží víčka.
A tak mi nějak připadlo:
matka mne hýčká.

Stín dávný přišel. Vít-li
až z domova sem zavál?
Tak hýčká, jako umrlí.
Abych si pamatoval!

Chtělo se mi prudce hnout,
stín ruce chytit chtěly.
Je možno pozapomenout,
nač my jsme zapomněli?

Stín dávný přišel, ke mně sed',
co na lem temný civím.
Je možno mrtvým povědět,
co neřekli jsme živým?

Zachytit marně chce se mně
slov tušených jen něhu.
A moře hučí tajemně
u opuštěných břehů...

Poslední

Kolik pósy bylo v tomto slově!
Degenerovaný samozřejmě potomek
starého degenerovaného rodu,
samozřejmě ve všem na ruby,
v ovzduší se halil úpadkové,

pohrdaje vším, co žije, roste, bují!

Slovo poslední má dneska jiný smysl,

pósy není v něm.

Volá, přikazuje, zavazuje:

Rozmnož síly, napni svoje křídla,

za všechny, kdož nemohou už, bojuj,

za všechny, kdož dozpívali, zpívej,

za všechny, kdož bez křídel jsou, leť!

»Unese svůj úkol poutník Moro?«

před dvacíti lety moh' ses ptáti.

Večer jde. A pokdy ptát se není:

Večer jde. Svou vezmi hůl. Jdi též.

Na horském hřbitůvku

Ti mrtví, spící na stráni,

jak životu jsou ještě vydáni!

Otevřen hřbitov dokořán.

Ucítí první jarní van,

květ, vzrostlý v sněhu březnovém.

Hovoří mrtví s domovem,

o louce posečené sní,

horácké, příliš pozdní žni,

uslyší bouři, v létě hřmící,

ucítí zimní metelici.

Pode mnou dol a nade mnou výše.

Chtěl bych tam dřímat, ještě ze sna slyše!

Poslední kapitola

S poslední řádkou románu

jde na autora chvíle měkká,

když strčil smrti za bránu,

jak káže nutnost, svého reka.

»Akt poslední je krvavý«,

tak možno čísti u Pascala.

Chvíle, jež reka popraví,

autora kusu smutek stála.

I když je autor ještě mlád
psát slůvko konec trochu bolí.
Oč větší smutek pozděj pad'
ze závěrečné kapitoly!

Ó, Tvůrče, neznáš tento bol,
člověk-li mře, Tvé dílo zdejší?
Či, vezmu-li to kol a kol,
je autor Boha soucitnější?

Západ v lese

Zelenou klenbou lesa prokmitá
v úseku úzkém rudý západ.
Neronská scéna, krutě barvitá.
»Jaký mře umělec to...« Možno chápat.

Hýřivé barvy, po nichž přijde stín.
Zříš očarován do té krásy zrádné.
Nad hrobem mládí, v stínu zřícenin,
krev mroucí pozdrav, než tma na kraj padne!

Ticho na horách

Sám a sám jsem kráčet před západem
cestou, jíž jsem ve věku šel mladém,
jako tenkrát jsem se rozhlédal
na ten souhrn vrchů, lesů, skal.
Na vše, po čem práhl jsem a toužil,
stín se klad' a stín se za mnou dloužil.
Jako tenkrát hrbila se kleč.
Vázlo slovo, umlkala řeč.

Jasně bylo, co se skrylo v tmách,
jasné, čeho jsem kdy nedosáh',
jasný život byl a jasné dílo,
jasné všechno, neboť promluvilo
ticho na horách.

Před soumrakem

Vše, proč jsem kdy se chvěl,
vše, proč jsem se kdy vzrušil.
Nač bych dnes myslit měl,

abych se nezasmušil?

Nechci se roztesknit,

můj duch se smutku brání.

Já vítám slavný klid,

jenž po horské jde stráni

tichými kročejí

vysoko nad vývraty,

pln snů a nadějí,

klid chápavý a svatý.

Poslání

Čistá a svěží jako rosa ranní,

jak jarní květ, jak ptáčka zat'ukání

bud' píseň Tvá, v níž zpívá slast i sten.

A posléze, když úděl dovršen,

do ticha velkého jdi beze slova,

tak jako pták se umíraje schová, neb píseň,

která nitro rozvlní, teprve příští ticho doplní.

Rozcestí

Tenkrátě hošík stanul na rozcestí.

Dvě pěšinky se nabídly ho vésti.

Van máje vál, kukačka kukala,

pěšinka tam i onam lákala poli a lesy,

širou rovinou.

Jít možno pouze jednou pěšinou.

Minula léta, desíletí.

Rychleji časy míjejí, až letí.

Zas na rozcestí chlapeckých let stoje

otázku kladu si pln nepokoje,

co doma zří zde ve mně cizince.

Je podvečer a chladná mlha dnes tu.

Kdybych byl volil tenkrát jinou cestu,

co čekalo na druhé pěšince?

A nikdo v krajině němé

A nikdo v krajině němé

v ústrety nekyne.

My se pamatujeme.

My ano a vy ne.

Vyšli jsme, dávno už tomu,

hodinku přede dnem

alejí kvetoucích stromů.

Ještě se ohlédnem!

Mizí nám kvetoucí alej,

je ptactvo usnulé.

Jdem v tichu dále a dále,

jdeme až do Thule.

Těch vzpomínáme tváří,

jež vám jsou neznámé.

A cosi jako záři nad hroby vídáme.

V očarováném lese

tak mnohý bloudil a kles‘.

Nepamatujete se:

vyšli jste právě dnes!

Nepamatujete se,

vyšli jste v boží svět.

Vám jiná alej pne se,

vám voní jiný květ.

A kamkoli at' jdete,

krok světy objeví.

Jednou si vzpomenete.

Ne my už, ale vy!

Světlá listopadová noc

Myšlenka k výším se věsíc

necita zisky ni ztráty.

Viděl jsi tancovat měsíc

nad telegrafními dráty.

Ukolébavě hučel

vlak, k srdci Čech tě nesa.

Snění, jež nemá účel!

Rytmus se zdvihá a klesá.

Viděl jsem vše, co jsme žili

v ubohosti a v pýše.

Dálky se přiblížily.

Nakláněly se výše.

A chápaje a žasna

před bezměrností krot' jsi.

Proč jsi tak podivně krásná,

listopadová noci?

Světélka v temnotách planou

na uvítanou hosti.

Pootevřenou branou

se díváš do věčnosti.

Záhady není zrádné,

jasné jsou věci i slova.

Ale proč jas tvůj tak chladne,

noci listopadová?

Listopadovým krajem

Listopadovým krajem

jsem v tichu bloudil něm,

listopadovým krajem,
s květnovým úsměvem.
Do napadalého listí
list nový právě pad.
V té zemi nenávisti
jak dlouho budeš se smát?

Zafičel ostrý vítr,
že zachvěl jsem se až.
Zaskučel ostrý vítr:
proč že se usmíváš?
Snad nedořekneš větu,
verš nedokončíš snad.
Možná, že zítra tě smetu.
Jak dlouho budeš se smát?

Pták nezatíká v křoví,
žert nezní veselý
a větru neodpoví
než lovců výstřely.
A mohu chápat skromně,
co jak bič zasviští.
Ten listopad je pro mě
a květen pro příští.

A přece rád bych se usmál
do bouří, do zmatků.
Nechtěl bych po sobě nechat
podzimní památku.
Ať o mně kronika jednou
víc než to nepoví:
Pronesl jesení chladnou
svůj úsměv májový!

II.

Epigram

V čas, kdy se obzor mládí otvíral,
cest tisíc vedlo v kraje nedohledné.
Tenkrát sis Olympany dobíral:
»Co psali stokrát, píši po sto jedné!«

S obrazu saiského ni roušky cíp
jsi, posměváčku, neodhrnul dosud.
V zvonivém smíchu zlozvuk jakýs skřípí.
Bezděčně krutý zachytil jsi osud!

Zbůhdarma po sté lidé nepíší.

Je třeba k tomu podnětu a vzpruhy.

Psát třeba je, že prvý neslyší,

psát třeba je, že nepochopil druhý!

Vesele po prvé se zavolá,

ač nikdo neozve se, neohlédne.

Stokrát marně volat udolá.

Co lásky třeba, psáti po sto jedné.

Píseň poutníka

Památce Jar. Vrchlického

V míjení těžkých roků

čím dál mi jasnější jest:

není ztracených kroků,

není ztracených cest.

Echo zpozdí se možná,

ozvěna nespěchá.

Víra veliká, zbožná

nebude bez echa.

Vrátí se v ztichlém kraji,

pronikne mlhami.

Ti, kdož nás popírají,

kdys půjdou za námi!

K 70. narozeninám Aloise Jiráska

Takové se duše rodí na hranicích,

kde už příval cizí trhá rodný břeh,

v krajích lidí horských, těžce pracujících,

za lopotnou práci jdoucích v úzkostech;

nejsou rozběhnuté, nejsou rozesmáté,

ve vzdálených mořích ony nekotví.

Kořeny však jejich, věrné, houževnaté

v půdě, z které vzrostly, za vichřice tkví.

Takové se duše rodí v těžkém čase,

oheň kdy už hasne, pramen vysychá.

Minulé v nich slovo znovu ozývá se,

slovo dávno mrtvých zazní do ticha.

Sláva i trud zašlý mluví jejich slovy,

v tepu srdce jejich generací tep.

A když v shonu chvíle srdce zahladoví,

slova jejich dobrá jak ten boží chléb.

Neděkujem stromům, květy obsypaným,

pohled, v němž je radost, dík je nad jiné;

neděkujem polím, klasy požehnaným,

bez kterých, co žije, zítra zahyne.

Postojíme němí s obnaženou hlavou

před kmetem, jenž nosí v srdci lásku jar.

Nečeká dík, nechce placen býti slávou,

»Příštím«, praví tiše, »předejte můj dar«.

»Vyrosl jsem z půdy milované země.

Naslouchal jsem věkům s okem planoucím.

Stíny velkých mrtvých mluvívaly ke mně.

Kéž tak jako ke mně mluví k budoucím!

Z ohně otců mrtvých berte v denním trudu,

nezlomí vás víchř, jenž chce květy rvát.

Na verš jeden myslím, myslím na Nerudu:

»Do skonání světa byl bych s vámi rád.«

Neděkujem stromům květy obsypaným,
pohled, v němž je radost, dík je největší.
Neděkujem polím, klasy požehnaným:
největší je laská němá, bez řečí.

S obnaženou hlavou skláníme se pouze
před tím, který dával, nechtě odměny.
Stojíme tu němí v jediné jen touze:
Kéž předáme dál dar neumenšený!

Památce Boženy Němcové

Šla štedrá dárkyně, šla, každé slovo květ,
šla s okem zářícím a nečekajíc díků.
To srdce horoucí šlo obdarovat svět,
ta hlava nad rakví se vznesla mučedníků.

A došla v kterýs chladný zimní den,
chodkyně křehnoucí, chodkyně unavená,
bez růží, bez slunce, dvě prázdných dlaní jen
a oči vyhaslé a srdce vyloupené.

Tot' prostá legenda. Tot' příběh očí dvou
a srdce jednoho, jež mřelo bez útěchy.
A v ženě ubité ubila lásku svou
ta země podivná, jež jmenuje se Čechy.

V ten smutný zimní den...

Památce Arnošta Procházky

V ten smutný zimní den, jenž jeden soumrak jest,
kdy v mlze světlo mdlé se kmitá spleť cest,

v ten smutný zimní den, zrozený pro smutek,
jenž neklid pouze dá a z něho zármutek,

já jako obtížen mučivou přítěží,
vším kolem roztrpčen jsem přešel Nábřeží.

Básníku morosní, kritiku bručavý,
po Vás se stesklo mi v den onen bolavý,

tou cestou kráčeje, jak mnohý dávný rok,
jsem toužil uslyšet pomalý, těžký krok,

nad tokem Vltavy a v času plynutí
zahlédnout nedbalé na pozdrav kynutí,

být vzdálen intriky a dvojakosti lestné,
za slovy drsnými ucítit srdce čestné.

Než soumrak míjel dál, rozplizlý, slizce měkký,
byl den zas sychravý a nikdo podél řeky,

ač oči hledaly, tou mlhou osleplé,
ač srdce hledalo, toužící po teple.

Marně jsem tudy šel. Cítil jsem nanovo
mučivou přítěž svou, dnů rmutných olovo,

a ze své iluse a ze své naděje,
že potkám kohosi, se tvrdě vzbouzeje,

opakoval jsem hlasem tišším, tišším:

Nepotkám. Neuzřím. A mrtvých neuslyším.

Při zprávě o smrti básníkův

V kavárně hotelu a v časně době ranní,
kdy obsazeny jen tři čtyři stolky,
obchodní cestující při snídani
své obchody kdy přetřásli a holky,
za rána chladného, ve všedním shonu
vzal žurnál jsem a čet' o Vašem skonu.

Se smrtí spící hovoří i bdící.
Nás jinam vedli nevidění vůdci.
Svým snem, svým duchem, vším, lze prostě říci,
my byli dokonalí protichůdci.
Vzdálení sobě šli jsme mezi lidmi,
Vy v barvách hýřící a já v nich střídmý.

Snad vidíš z dálky, co ti blízkost skrývá,
přes Acheron snad jasněji se patří.
Devátá vlna vše, co bylo, smývá.
Odcizí život, ale smrt nás sbratří.

Snad protichůdce může lépe chápat,
svítání, kterým hoří západ!

Pontifikální gesto je mi cizí,
a přec se hlásí v sychravém tom ránu
bratrství duchů. Kde byl člověk cizí,
dvě různé cesty přece vedly k Pánu.
Váš vznosný verš, má uzavřenost strohá –
ať každý slaví svými slovy Boha!

Chlad chrámu vznítí k nekonečné tužbě:
Cti ticho po skončené bohoslužbě!

Kraj básníkův

Městečko toto se jmenuje Jaroměřice.
Třicet let chodíval krajem tímto básník.

Básníkův kraji,
půdo, v níž dosud snad šlépěje kroků v sněhu jsou,
pěšino, vedoucí do polí snícího chodce,
lese, jenž v dálce se rýsuješ na svahu vrchu:
po kom že dědil a kdo bude dědit po něm?
Kdo po vás přijde, by mrtvého probudil sen,
kdo připojí k řetězu nový zas článek,

k řetězu, v kterém jedno jsme?

V kladu a záporu, v souzvuku, zlozvuku,

milující se, nenávídíce,

přijímající a potírající

jedno jsme?

Prochladlá pahorkatino v slunci březnovém,

bude to zde či bude to daleko,

bude to zítra či po věcích až,

kdy naváže někdo na poslední slovo,

zachytí rytmus doznělé sloky?

Kraji, do něhož se vtisklo

básnickových mnišských třicet let

neznatelně, nepozorovatelně:

zachytíš pouze silhouetu chodcovu,

způsob jeho chůze, sklonění jeho hlavy

či v tobě trvale zůstane stopa po jeho duchu

Stane u hrobu básníkov

turista, aby moh' říci jen: Byl jsem tam!

Posílám tuto pohlednici

s hrobem Otokara Březiny,

o čemž poštovní razítko svědčí!

Stane u hrobu básníkov

jen krajan na krajana hrdý:

Nikoli nejsi nejmenší, Betléme –!

Je to, jak praví se, velký básník,

zde vizte lože, na kterém zemřel,

zde vizte pokoj, v němž čet' a psal –

anebo stane u jeho hrobu

duch jeho ducha

dědic,

pokračovatel?

Městečko toto se jmenuje Jaroměřice.

Co na tom však, zda tuto či jinde?

Co na tom, zda po věku či dnes?

Nejosamělejší jsouce nejsme sami.

A článek připne se k článku řetězu.

V kladu a záporu, v souzvuku, zlozvuku

milující se, nenávidíce,

přijímající a odmítající

jedno jsme.

Kámen zapomenutí

Josef Holý

Společně mládí se společným snem
spí lehounce pod chmurným masivem.
Zalehl to, co prudce vyklíčí.
Skokády pod ním, pod ním Buřiči,
Vašíček Nejlů jako Kouzelník.

Nahoře kdesi na větvi pták tik'.
Ojedinělé, pozdní tiknutí.
Hle, kámen zapomenutí!
A jinak ticho. Ticho, které bolí.
Kámen zapomenutí. Čtu na něm: Josef Holý.

Noc Alfreda de Musset

Ty paní, které žily jindy,
oživí dnešní noci sen.
To jsou ty svůdné Rosalindy,
jež tolik srdcí jaly v plen!

Marnotratnice přešlé lásky
jdou, putovnice v Něhy zem.
To jsou ty preciešné krásky
slábnoucí před madrigalem!

Je nelze v slunce svitu zříti,
nesnese žáru bílá plet'.
Ty půjdou jen, když měsíc svítí
a dlouhé stíny vrhá zed'!

Smuteční vrby haluz chví se,
když nehlasně; tak putují.
A chápete, že spí dnes Musset,
markýzko z Amaëgují?

Krátké dni

Rudolfu Krupičkovi

Pták nezazpívá v křehké zeleni
a vůně jarní z lučin nevane Ti.

Údělem prosince jsou krátké dni.

Polím a lesům chce se odmlčeti.

Se vším však smířen je ten dnešní den,

nechce se bouřit ani nenaříká.

Je slunečný a přece vážný sen.

Ten zimní den je stvořen pro básníka.

Nesmírná velikost mluví z širých lad,

nesmírný klid je v chladném tomto jasu.

A vřelé srdce hřeje také chlad,

jestliže stojíš na rozhraní Času.

Básníku, pozdrav! Jdeš-li v tento den

svým milovaným, širým, němým krajem,

zimního slunce padni v sloku jen,

jímž pro jara my příští tiše zrajem!

A láska, na cestě jež čekala,

pohledem jasným hledíc do západu,

bud' dobrá, silná, věrná, trvalá,

jaká se rodí v drsném českém chladu

Bílé requiem

Je bílá metelice,
jež k spánku ustlává,
a bílé hor jsou svahy
a bílá Mumlava.

A jak se plouží sáně
pod bílý vrchů lem,
poklidem horské stráně
zní bílé Requiem.

Muž nyní tiše spící
procházel tolikrát
vichrem a metelící
a obé míval rád.

Muž, který odpočívá,
nepoznal, co je klid,
ta hlava starostlivá
národa byla štít.

To srdce, které bilo,
to srdce nebije

a ke cti jeho bílo
po horské stráni je.

V horáckém srdci plály
národa láska, vzdor,
národa ideály.

Ten bílý rubáš hor

horácké srdce střeží,
že bylo strážcem dřív.

A ten, jenž mrtev leží,
je víc než živí živ!

Výměna stráží

Ti, kdož tak dlouho v zmatku časů bděli
nad rodné země myšlenkou a snem,
pozorní sluchem, duchem neumdlelí,
budoucnost spojujíce s minulem,

i v smrti hledající nesmrtelnost,
na těžké cestě pevný předvoj náš,

jsou vystřídáni. Volá Prozřetelnost.

– Kéž najdou Čechy stejně věrnou stráž! –

Vln rytmus...

Prof. Dru Arne Novákovi

Vln rytmus zarosí

ten písek, kterým jdeš.

Co potíráš, to jsi.

Jsi to, co miluješ.

Nasloucháš řeči vln

v chápavém údivu.

Jak moudrosti je pln

ten hukot přílivu!

V tom rytmu vln lze číst

určení zákonné:

láska či nenávist,

jen věčné chladno ne!

Ze svého kořene
strom jako člověk roste,
kdo pozapomene,
ten nemá budoucnost!

Dál malý žije tup,
kde zmírá veliký.
Zlomený cením dub
nad svolné osiky!

III.

Večer vyhnancův

I když tu kvítí, je to chladné kvítí.
Zřím v širých rovin rozlohu.
Měl bych říci: Synu, uč se moudrým býti!
Dnes, Pane, nemohu.
Pout příliš těžká posléz chodce znaví,
když celou cestu hledíš zpět.
Má hlava těžká a jsou tu, kdož praví:
»Počíná příliš blouznit kmet!«

Jak mírný vánek dotýká se šedin

mé hlavy umdlené
mír lesů, luk, mír sním tu polí, dědin
své vlasti vzdálené.
Sním, kdy už Pán mi odejítí velí,
o jiném odchodu.
A ránu nesu, jež se nezacelí,
hemžením národů.

Tenkrát byla zima. Z doupat, skrýší
nás hnali posledních.
Tak tiché hory a my ještě tišší.
A sníh a sníh a sníh.
Ó, rodná půdo, drahá tak a milá,
jak loučení to snést?
Tenkrát zima všude vůkol byla
a nyní v srdci jest.

Já nebouřím se a já neproklínám
po Božím rozkazu.
Od místa k místu a vždy někam jinam
do vichru, do mrazu!
Nic z toho, co je dáno lidským vlohám,
nevrátí rodnou zem.
Oxenstjernovi vrhl jsem se k nohám

a marně prosil jsem.

V tom protivenství, v marném kvaletování,
svou nesu lopotu.

A modlím se, by naše utíkání
nebylo v sobotu.

Tvá, učiteli, moudrost na zmar přijde,
marně jsi šel.

Bloudili pouští čtyřicet let Židé,
ty ještě děl!

Já věřím v Boha, jenž mé druhy sklátil,
že není přísný jen,
že tvář svou navždy od nás neodvrátil,
když vydal domov v plen.

A třeba budoucnost je zahalená,
třeba jsem marně práh‘:

Ratolest suchá se zas zazelená,
zřím světlo v temnotách!

Vidiny zvláštní ve mém srdci nosím
a slyším hlasy tajemné.

Pokorný sluha, tiše Pána prosím:

odejmi kalich ode mne!

My prošli peklem útrap neskonalých,

my prošli propastí,

od nás i příštích oddal trpký kalich

jít světem bez vlasti!

Van večerní se dotýká mých šedin,

mé hlavy znavené.

Mír lesů, luk, mír polí sním a dědin

své vlasti vzdálené!

A hledě věčně zraky tesklivýma

na jedno místo zpět,

sním: odešed, když doma byla zima,

chci ještě vidět květ!

K šťastnějším z nás Bůh mluvil; ne však ke mně,

ač napínal jsem sluch.

Já mohu se jen dohadovat temně,

neb sláb je lidský duch.

A oči lidské příliš v stáří slepé.

Mé srdce stísněné.

Zavoní květy, bude zase lépe:

ale už pro mne ne.

A snad i děti půjdou marně za mnou,

snad děti dětí mých,

snad nutno cestu odpykati klamnou

a odpykati hřích.

Umdlévá duch a kniha padá z ruky.

Ó, Bože, při mně stůj!

Ne pro vnuky, možná až pro pravnuky

kšaft zanechal jsem svůj!

I když tu kvítí, je to cizí kvítí.

Zřím rovin rozlohu.

Měl bych říci: Synu, uč se moudrým býti

Dnes, Pane, nemohu.

Vidiny zvláštní v hlavě kmeta nosím

a slyším hlasy tajemné.

Pokorný sluha, tiše Pána prosím:

odejmi kalich ode mne!

List z kroniky

I.

Rok osmnáct set osmdesát čtyři...

Poklesli u nás v kursu bohatýři
a český lev se dává do prosa.
Už nezbývá mu nežli Canossa,
již ohrazení matně pouze skrývá.
V železném kruhu. Ústava se vžívá.
Zda přesvědčíme císaře, že Čech
oporou trůnu nejvěrnější všech?
Franz Joseph má své antipatie.
Kéž aspoň trochu k Praze vlídný je!
A vítěz u Sedanu mohutní.
Jak nebyli by Němci urputní?
Maličkost naše naše celá vina.
Jak psal to o ní Karel z Žerotína?
Je dusno v Čechách, dusno po porážce.
Umdlévá časem nejvěrnější strážce.
Veliká hra, jak zdá se, dohrána.
Po útoku jen chabá obrana.
Tu v chvíli pochyb, nejistot a bázní

verš básníkův tak důvěřivě zazní
a volá v chvíli, nepřítel kdy zteče
českého vzdoru poslední už val:
»Dost v zemi železa na dobré meče,
i v krvi železo – jen dál, jen dal.«

II.

V den ponurý, jenž na vše žaloval
a předváděl mi chtivost, chabost, zradu
v den nezdárný pozdního listopadu
verš mrtvého jsem živý citoval.

Jen dál! A třeba cesta byla těžká!

Jen dál! A s vírou přes malátnost dneška.

Kdo zmešká den, ten marně za ním chodí

»Den žádný dvakráte se nenarodí!«

Devatenáct set dvacet devět. Dnes

že směl by vnuky jímat bledý děs?

Že plni nejistot a pochyby,

co mají v rukou, z rukou dali by?

Že vzdychli by jen: Rasa poklesla.

Ne o budoucnost, rvem se o křesla?!

Zdaž nemuseli bychom rdít se studem

před básníkem, jenž hrdě řekl: »Budem!«

a na půdě, v níž hořký blín mu roste,

chor, zlomen vítal »smavou troufalost?«

Když přáno dojít v zaslíbenou zem,
tu, které mrtví ani neuzřeli,
ač pro ni žili, pro ni krváceli,
dědictví jejich vydat nemůžem.
Nám nepatří: cit mrtvých tvořit' vroucí.
Nám nepatří: je odkaz pro budoucí!

Náš úkol příliš jasný v chvíli té.
Za mrtvé reky chraňme dobyté.
Náš úkol jasný. Třeba zvednout hlavu,
přes hrozby jít a mráz a boje vřavu,
přes přítomnost, jež nechápe a sočí,
v budoucnost jasnou upřít jasné oči.
Jen před mrtvými možno sklonit se.

Básníkův verši, hřmi jak polnice!

Vojáku prozřetelnosti

Ve chvíli katastrof, kdy v sázce všechno velké,
kdy zločin úspěch má, kdy triumfuje křivda,
v jednoho muže v osudové chvíli

raça se vtělí.

Vojáka svého Prozřetelnost vyšle
s tvrdými rysy, nebojácným okem.
Meč vrahův, který prsou dotk' se, padá
z bezmocné ruky.

Maršále, chmurná byla vaše mladost.
Vítězný Prušák po Paříži přešel
v triumfu světu hláse, že se zdařil
Attilův útok.

Vítězný Prušák provincie dvě urval
a nad padlými stála v němém smutku
ta Francie, již bohatýři zvali
Francií milou!

A prosby slyšíc zdeptaného lidu,
lup vidouc mrzký, tratoliště krve,
žár vidouc požáru, si řekla Prozřetelnost:
»Nepřišla chvíle!

Nepřišla ještě chvíle mého soudu,
čas nenadešel konat spravedlnost,

na vahách jsem, než, třikrát běda, zločin

vždy volá nový!

At' Sedan slaví si, at' vrhá v tvář mi zpupně:

»Tak chci, tak káži, za důvod má vůle.«

Dokavad činem nestanou se slova,

čekati budu!«

A chvíle přišla. Kdo se krve napil,

v nezkojné žízni krev zas musí píti.

»Děd potřel Francii; já ve Francii lidstvo«—

— vnuk řek' si! — »potřu!«

Ve chvíli katastrof, kdy národ, lidstvo v sázce,

kdy zločin úspěch má a triumfuje zloba,

v jednoho muže v osudové chvíli

rača se vtělí.

Sám nebojuje voják boží. S ním jsou

i mrtví Sedanu i mrtví Mars-la-Touru,

po boku žijících se bijí nezrození

v rozhodné bitvě.

Na srdce Paříže, na srdce všeho lidstva

když nejstrašnější útok vedl Kaiser,
kdo dal Vám vnitřní klid, jenž v kruté chvíli
děl: »Zvítězíme?!«

Ne, počtář nebyl jste, jenž provede svůj úkol,
hráč ani hazardní, jenž o vklad velký hraje,
ne maršál slavený, o něco byl jste více,
vy, voják boží.

V smrtelných úzkostech kdy Francie se chvěla
a k Marně svět zřel s dechem zatajeným,
ne osud Francie že rozhodne se, vida,
než jeho osud,

bez záští, bez zloby, nevzrušen v krásné chvíli,
ne mstitel národa jen, všeho lidstva mstitel,
svým pevným okem měře protivníka,
jak Bůh jste čekal

na chvíli jedinou a rozhodnou tu chvíli
a couvaje, než nastane čas drtit,
vy zřel jste klidně postup nepřítelův
v panice pevný.

Ni dřív ni později Váš nesměl zaznít rozkaz,
ni dřív ni později čas nebyl přejít v útok,
porážky svědkem měla býti Paříž

dle vůle boží.

Zdráv buďte, vojáku! Ať čas je kterýkoli,
z paměti naší gigantický zápas
nezmizí, zápas, který Vámi vedl

Duch proti Hmotě.

Zdráv buďte, vojáku! Ať hrubá síla věří,
že zničí zítra, co šla rdousit včera,
my pevně věříce, že věčný bude vítěz,

zdravíme Ducha!

Neznámí hrdinové

Výročí jejich rozruch nepůsobí,
o jejich divech nedovíš se z knih.
Po světě širém roztroušeny hroby
hrdinů neznámých.

Zapadlí. Přes ně úhořem se smeknou,
kdož pochvalují řemeslně ctnost.

A dějepisci suše o nich řeknou:

konali povinnost!

Povinnost konat! Jaká je to svízeľ!

Jít odhodlaně, když dán povel, v noc!

Tam bít se, zbytek naděje kde zmizel.

Nečekat na pomoc.

Povinnost konat! Jak to slovo mrazí,

když zahalen v něm příliš hořký hrot.

Sejeme, ale símě nevyháží.

Pracujem. Kde je práce plod?

Bez hlesu konat poslání své, úkol,

svou všední práci povinnou.

Nečekat vděku, bahno vidět vůkol

a zůstat hrdinou!

Stín slávy ani nemít při svém skonu,

mřít v šeru sychravém.

Jediný voják, uctěn z milionů,

a možná neprávem! –

V pokoře vrhnouti se do propasti

a zajít do stínu.

Ó běda nám, mít nebudeš-li, vlasti,

neznámých hrdinů!

Vzkříšení

Mortos voco, vivos plango.

I.

Kde žíví hlučí, ve svém ztišení

dočkají-li se mrtví Vzkříšení?

Šli, ale nejdou, snili, nezasní,

ať byli šťastní, ať snad nešťastní,

ted' leží bez slova a bez hnutí,

spí pod kamenem zapomenutí.

Kdo silný dost, že kámen odvalí,

kdo doufá, jako oni doufali?

Věřící jejich vírou kdo tu je,
jak milovali, kdo tu miluje?

Když jarní vánek svěže zavane,
kdo může vzbudit dávno uspané?

Kdo chtěl by křísit, rady neví si,
kdo chtěl by vzkřísit, možná, nevzkřísí.

Za pozdní noci, když vše utichne,
zašeptá někdo, někdo zavzdychne?

Tma kryje kraj, tma zahaluje dům,
ve kterém dobilo cor cordium.

Bije jen živým s věže hodina?
Žije se, pozapomíná?

Snad mohli slovo době dořici
Zlatému Teleti se kořící,

snad doznívá jich píseň nejasně,
snad umlkali příliš předčasně,

snad také uši živých neslyší
poslání mrtvých, moudrost nejvyšší.

Ne moje řeč, jen tiché šeptání
vzbudí-li dávno mrtvé ze spaní?

II.

Není-li Vzkříšení jen slovem,
nadějí marnou není-li:
Vstaňte, ó mrtví! My, kdož zovem
se živými, jsme zbloudili!

Poznáváte-li rodnou zemi?
A pozná-li Vás rodná zem?
Ó mrtví, nějak teskno je mi:
možná my živí nežijem!

Možná, že žijem dny jen liché,
v nichž odumírá myšlenka.
Důvěrně šeptám v chvíli tiché,
než zasvitne zas jitřenka:

Je život všestranný a dravý,

života tempo překotné.

Je péče o fyzické zdraví,

nám uniká jen nehmotné,

požitku unášejí vlny,

rekordů ve všem doba dnes.

Čím víc však křičí: život plný!

tím více roste z prázdna děs.

Ti, kteří mluví stejnou řečí,

kdes mizejí si v daleku

a propastí je denně větší

pout od člověka k člověku.

Není-li Vzkříšení jen slovo,

jak skeptik míní otrlý,

šeptání slyšte básníkovo:

Čas živé křísit, umrlí!

III.

Kdo chtěl by vzkřísit, rady neví si.

Kdo chtěl by křísit, možná nevzkřísí.

V půlnoční chvíli šeptám však si tich:

To, co jsem řekl, platí o živých.

Jsou mrtví silní, živých silnější

a dobří jsou jak chléb náš vezdejší

a v zamyšleném možná ztišení

zítřejší připravují Vzkříšení!

Modlitba

Neklidně budou srdce dále tlouci,

neklidný bude dne i noci sen.

Ne za nás, Pane, prosím za budoucí!

Naříkat nechcem, že nás dosud straší

verš Nerudův, jenž vyčítal Ti kdys:

»Co hořkosti jsi zažil v zemi naší!«

Naříkat nechcem, stesk kdy na nás doleh‘,

že na dně číše vždycky najdem rmut

a že náš úsměv umírává v bolech.

Snad činili jsme povinnosti zadost,

snad selhali jsme, Pane, viz a sud’.

Chybělo jedno: dokonalá radost!

Stín jakýs padal na té zemi děcko.

Červ jakýs prožral časně každý plod.

Nám chyběl úsměv. Chybělo nám všechno.

Neklidně budou srdce naše tlouci.

Kraj slovanský zná Geronů jen smích.

Ne za nás, Pane, prosím za budoucí!

Capuu nedej, kde se umdlí, měkne.

Kéž nikdy nejsme zemí Fajaků.

Neprosím, Pane, o dny příliš pěkné!

V bezpečném klidu svatý oheň hasne.

A není-li mé slovo, Pane, hřích:

být ohrožen je nade všecko krásné!

Být ohrožen, to větším býti nutí,

být ohrožen, to síla je a růst.

Než dej těm příštím radost bez pachutí!

Když slunce skromnou zaleje jich síňku,

dej nezkalenou radost, Pane, jim.

Úsměvy jejich necht' jsou bez pelyňku!

Dej bouří, blesků dosti, dej i hromů,

než po lopotě muž když setřel pot,

ať radostná je cesta jeho domů!

Dej utrpení, bolesti dej žhavé.

Než burácí-li vítr do oken,

na matku dítě pousměj se zdravé!

Oč prosím, Pane, je až příliš prosté!

nám rmut a hořkost, potomků však šetř.

Zašil jsi trpkost. Kéž z ní radost vzroste!

Dej příštím úsměv práce vykonané,

dej krásný úsměv dosažených met,

aniž by hořkl, jak nám hořkne, Pane!

V zápalu boje

V zápalu boje, vřavě rozvášněné

na vlastní rány voják zapomene.

Nezdolně puzen k vytčenému cíli,

nenajde ani k hoři vhodnou chvíli.

Dál! Přes děl hřmění! Přes ostnaté dráty!

Necítí smrt a nepočítá ztráty.

Ty, které stojí mimo boj,

procítí všecken nepokoj.

Až příliš pokdy čítat ztráty zbývá,

až příliš smrt je strašná, zoufanlivá.

Hrdinství mužů, potlačivších steny,

tak není velké jak hrdinství ženy.

Dítě

Ty nevíš, jaká v něm je síla,

nevíš, zda Bůh je neposílá,

by vedlo v zaslíbenou zem.

Snad sílit myšlenkou a snem
mu souzeno. Snad světlem jejím
kdys bude, čelíc beznadějším,
a ohrožen-li bude lid,
své vlasti bude meč a štít.
Šťastni-li budem, nešťastni
snad rozhodne. Kdo může říci?

Ted' drobeček to hladovící.
Chraň plamen, světlo nezhasni!

Píseň 28. října

Vlaj, naše vlajko, věčně vlaj,
vlaj za bouře a za pohody!
Chraň čest a řád a práce plody.
Těch pro Tě padlých odkaz haj.

Chraň před nápirem rodný kraj.
Neklesni v míru ani v boji.
Kde stanul Čech, ať věčně stojí!
Vlaj, naše vlajko, slavně vlaj!

Ne pyšně, hrdě však se vznes!

Ať národ roste, stát ať vzkvétá!

Necouvej před soutěží světa!

Buď dobrých lásku a zlých děs!

Neřekla ještě, co chtěla říci

Nezapomeň, že neřekla, co chtěla říci

Tvá země. Na rtech jejích slovo koktající.

Neodhalila nežli cíp.

A ty tu stojíš v touze vidět líp.

Při myšlence té tvrdé srdce změkne

a lhostejné se zachvěje.

Neřekla svého slova, ale řekne.

Tvá zem je zemí naděje.

Nasloucháš. Co je všechna tíž?

Nasloucháš. Jednou uslyšíš.

Kapitán mluví

Od břehu k břehu širým Atlantikem
myšlenky vezu na své palubě;
jsou stěhovavé, jak už jest jejich zvykem.
Jak zvykem, loď má čelí záhubě.

A zahyne-li zítra v živlů spoušti,
necht' zajde to, co není věčna vzkaz.
Kapitán tonoucí loď neopouští,
než cestující jiný koráb spas!